

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84323,Golab-Stanislaw.html>
2022-10-03, 16:30

Gołąb Stanisław

GOŁĄB Stanisław (26 VII 1902, Travnik, Bośnia – 30 IV 1980, Kraków), matematyk, współtwórca krakowskiej szkoły matematycznej. Syn Walentego, sędziego, i Jadwigi Skibińskiej.

W 1910 rodzina przeprowadziła się do Krakowa, gdzie G. uczęszczał do gimnazjum. W 1920–24 studiował matematykę na UJ. W trakcie studiów, w 1922 podjął pracę asystenta w Katedrze Matematyki Akad. Górniczej (był tam zatrudniony do 1955). Po zdaniu w 1926 egzaminów nauczycielskich, pracował również jako nauczyciel w szkołach średnich.

W 1928–30 odbył studia uzupełniające w różnych ośrodkach naukowych zagranicznych we Włoszech, Czechosłowacji, Niemczech (Getynga) i Holandii. Pogłębiał wiedzę głównie z geometrii różniczkowej i w Delft w Holandii, pod kierunkiem J. A. Schoutena, napisał pracę doktorską *Über verallgemeinerte projektive Geometrie* (obronił ją na UJ w 1931, z S. Zarembą jako promotorem). Habilitację uzyskał w 1932, również na UJ, na podstawie rozprawy *Zagadnienia metryczne geometrii Minkowskiego*.

Po wybuchu II wojny światowej, został 6 XI 1939 aresztowany przez okupacyjne władze niemieckie (w ramach Sonderaktion Krakau), z grupą niemal dwustu wykładowców UJ i Akad. Górniczej, przewieziony do Wrocławia, a następnie do obozów w Sachsenhausen i Dachau. Zwolniony w XII 1940, powrócił do Krakowa, gdzie od 1943 uczestniczył w tajnym nauczaniu akademickim. W 1946 został profesorem nadzwyczajnym AGH (powstałej z przekształcenia Akad. Górniczej), a w 1948 zwyczajnym. Kiedy w 1949 powstał Państwowy Inst. Matematyczny, G. powierzono kierowanie w nim Działem Geometrii Różniczkowej. Od 1955 aż do przejścia na emeryturę w 1972 był zatrudniony na UJ na stanowisku profesora zwyczajnego i pełnił funkcję kierownika

Katedry Geometrii.

Kontynuując prace S. Zaremby i A. Hoborskiego, stworzył szkołę naukową geometrii różniczkowej, w której podejmowano również badania z zakresu równań funkcyjnych oraz zastosowań matematyki.

G. opublikował ponad 250 prac naukowych, szczególne znaczenie ma monografia *Funktionalgleichungen der Theorie der geometrischen Objekte* (napisana wspólnie z H. Aczélem) oraz podręcznik *Rachunek tensorowy*.

Głównym obszarem zainteresowania G. była geometria różniczkowa i w niej uzyskał najwięcej znaczących wyników. Badał przestrzenie Minkowskiego i Finslera, rozwiązał kilka ważnych problemów w geometrii rzutowej oraz w rachunku tensorowym (wraz z J.A. Schoutenem). G. jest jednak przede wszystkim współtwórcą teorii obiektów geometrycznych i autorem wielu podstawowych pojęć z jej zakresu. Wraz z Schoutenem stworzył tzw. Kern-Index-Methode, która pokazuje podstawowe zasady lokalnego rachunku tensorowego. Metoda ta stała się kluczowa dla uporządkowania badań w geometrii różniczkowej i otworzyła nowe kierunki dociekań.

G. uogólnił definicję A. Wundheilera (asystenta A. Przeborskiego) z 1934, za pomocą wprowadzonych przez siebie pojęć: „pseudogrupy transformacji”, „komitaty” oraz „równoważności obiektów”. Okazuje się, że w naturalny sposób wektory, kowektory, formy różniczkowe i pewnego typu tensory są rodzajami obiektów geometrycznych. Teoria obiektów geometrycznych znalazła zastosowania w fizyce teoretycznej. Od końca lat 70. była kontynuowana w postaci teorii operatorów i wiązek naturalnych.

G. uzyskał, stosując swoje metody, wiele ważnych rezultatów w przestrzeniach riemannowskich, Minkowskiego, Finslera i ogólnych przestrzeniach metrycznych. Do scharakteryzowania krzywych czy wielościanu Reneta stosował również metody topologiczne, algebraiczne oraz z analizy wektorowej.

W ramach zastosowań technicznych równań różniczkowych G. pokazał (wraz z J. Szarskim) jak pewnego typu równania całkowo-różniczkowe opisują ruch materiałów sypkich.

G. prowadził badania również w równaniach różniczkowych, algebrze, topologii, logice, metodach numerycznych i zastosowaniach matematyki. Zainteresowanie takimi dziedzinami jak topologia, logika czy algebra wynikały z potrzeby precyzyjnego zbadania danego zagadnienia, sięgnięcia do podstaw matematyki, aby dało się efektywnie daną teorię zastosować. Dla G. kluczowe znaczenie miały też dydaktyka i badania historyczne.

SBMP (Z. Pawlikowska-Brożek).

„Demonstratio Mathematica” 1973, t. 6, nr 1 (tu seria artykułów *Collection of Articles Dedicated to Stanisław Gołąb on His 70th Birthday I*: J. Bodziony: *Activity of Professor Stanisław Gołąb in The Field of Applied Mathematics*, M. Kucharzewski: *Scientific Achievements of Professor Gołąb in The Domain of Geometry*, M. Kuczma: *Activity of Professor Stanisław Gołąb in The Theory of Functional Equations*, H. Łopuszańska, T. Trajdos: *Professor Stanisław Gołąb – Scientist and Teacher* oraz Z. Pawlikowska-Brożek: *Bibliography of Professor Stanisław Gołąb*); J. Gancarzewicz, Z. Pogoda: *Stanisław Gołąb (1902–1980)*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, red. B. Szfirski, Kraków 2000, s. 357–362; M. Kucharzewski: *Życie i twórczość profesora Stanisława Gołąba*, „Wiadomości Matematyczne” 1976, t. 19, nr 2; A. Pelczar: *Równania różniczkowe w Polsce. Zarys historii do połowy lat siedemdziesiątych XX wieku*, „Wiadomości Matematyczne” 2001, t. 37, nr 1; Z. Pogoda: *Początki geometrii różniczkowej w Polsce*, „Antiquitates Mathematicae” 2007, nr 1.

Wiesław Wójcik

